

SUG'DIYONADA NESTORIAN JAMOALARI VA MANZILGOHLARI

Muxtorov Azizjon Botir o'g'li
Kimyo International University of
Tashkent Branch of Samarkand
“Ijtimoiy-gumanitar fanlar” kafedrası

Annotatsiya: Sug'diyonada nestorian jamoalari va ularning manzilgohlari tarixiy jihatdan muhim ahamiyatga ega. Nestorianizm, ya'ni Nasroniylikning bir shakli, IV asrda paydo bo'lgan va asosan Sharqiy Rim imperiyasi va keyinchalik Sasanid imperiyasida tarqalgan. Nestorianlar, o'zlarining e'tiqodlari va diniy amaliyotlari bilan, ko'plab mintaqalarda, jumladan, Markaziy Osiyo, xususan, Sug'diyonada ham o'z izlarini qoldirdilar. Ushbu maqolada Sug'diyonada nestorian jamoalari va manzilgohlari haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: Sug'diyona, nestorian jamoalari, manzilgohlar, madaniy aloqalar, madaniyat, diniy va madaniy hayot.

Аннотация: Несторианские общины и их поселения имеют историческое значение в Согдии. Несторианство, форма христианства, зародилось в IV веке и распространилось главным образом в Восточной Римской империи, а затем в империи Сасанидов. Несториане своими верованиями и религиозными обрядами оставили свой след во многих регионах, в том числе в Средней Азии, особенно в Согдиане. В данной статье представлена информация о несторианских общинах и поселениях Согдии.

Ключевые слова: Сугдияна, несторианские общины, поселения, культурные связи, культура, религиозно-культурная жизнь.

Abstract: Nestorian communities and their settlements are historically important in Sogdiya. Nestorianism, a form of Christianity, originated in the 4th century and spread mainly in the Eastern Roman Empire and later the Sassanid Empire. The Nestorians, with their beliefs and religious practices, left their mark in many regions, including Central Asia, especially in Sogdiana. This article provides information about Nestorian communities and settlements in Sogdiya.

Key words: Sugdiyana, Nestorian communities, settlements, cultural relations, culture, religious and cultural life.

KIRISH

Sug'diyonada nestorian jamoalari, asosan, VII asrdan boshlab faoliyat yurita boshladi. Bu davrda, musulmonlar tomonidan bosib olingan hududlarda, nestorianlar o'z diniy amaliyotlarini davom ettirishga harakat qildilar. Ular, o'z navbatida, savdo va madaniy aloqalar orqali mintaqada o'z ta'sirini kuchaytirdilar. Sug'diyonada joylashgan

jamoalar, o'zlarining diniy markazlari va manzilgohlari bilan birga, ilm-fan va madaniyat rivojiga ham hissa qo'shdilar. Nestorian jamoalari, asosan, shahar va qishloqlarda joylashgan bo'lib, ular orasida Samarqand, Buxoro, va boshqa yirik shaharlar muhim ahamiyatga ega edi. Ushbu jamoalar, o'zlarining diniy va madaniy hayotlari bilan birga, savdo yo'llarida ham faol ishtirok etganlar. Ularning manzilgohlari, ko'plab madaniy va ilmiy markazlar bilan bog'liq bo'lib, bu hududlarda nestorian ta'limotlari va amaliyotlari rivojlanishiga zamin yaratdi. Sug'diyonada nestorian jamoalarining tarixi, ularning diniy e'tiqodlari, madaniy aloqalari va ijtimoiy hayoti haqida chuqurroq o'rganish, nafaqat bu diniy oqimning o'ziga xos xususiyatlarini, balki Markaziy Osiyoning tarixiy va madaniy kontekstini ham yaxshiroq tushunishga yordam beradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODOLOGIYASI

Nestorian jamoalari Sug'diyonada, asosan, savdo yo'llarida joylashgan shaharlar va qishloqlarda faoliyat yuritgan. Samarqand va Buxoro kabi yirik shaharlar, nestorianlarning diniy va madaniy markazlari sifatida muhim ahamiyatga ega edi. Bu jamoalar, o'zlarining diniy e'tiqodlari bilan birga, ilm-fan va madaniyat rivojiga ham hissa qo'shdilar. Nestorianlar, o'z diniy amaliyotlarini davom ettirish bilan birga, o'zaro aloqalarini ham kengaytirganlar. Sug'diyonada nestorian jamoalarining manzilgohlari, asosan, shahar va qishloqlarda joylashgan. Samarqand, Buxoro, va boshqa yirik shaharlar, nestorianlarning diniy markazlari sifatida tanilgan. Bu joylarda, nestorianlar o'zlarining ibodatxonalarini qurishgan va diniy tadbirlarni o'tkazishgan. Samarqandda joylashgan nestorian jamoasi, o'zining ilmiy va madaniy faoliyati bilan ajralib turardi. Ular, o'zaro aloqalar orqali, boshqa madaniyatlar bilan ham tanishish imkoniyatiga ega bo'lishdi. Nestorian jamoalari, Sug'diyonada nafaqat diniy, balki madaniy va iqtisodiy hayotga ham ta'sir ko'rsatdilar. Ular, savdo yo'llarida faol ishtirok etib, o'z diniy e'tiqodlarini tarqatish bilan birga, boshqa madaniyatlar bilan aloqalar o'rnatdilar. Nestorianlar, o'zlarining diniy ta'limotlarini va madaniy an'alarini saqlab qolish bilan birga, ilm-fan va san'at sohalarida ham o'z hissalarini qo'shdilar. Nestorianlik, asosan, IV asrda paydo bo'lgan va X asrga kelib o'zining eng yuqori rivojlanishiga erishgan xristianlikning bir yo'nalishidir. [5]

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Nestorianlik, asosan, Nestoriya (386-450) nomli xristian olimining ta'limotlariga asoslangan. 431-yilda Efsus konsili, Nestorianlikni rasmiy ravishda taqiqladi va uning ta'limotlarini ortodoks xristianlikdan chetga surdi. Bu konsil, Nestorianlikni "heretik" deb e'lon qildi va uning ta'limotlarini rad etdi. Nestorianlik, taqiqlanganidan so'ng, Sharqiy Rim imperiyasidan qochgan jamoalar tomonidan O'rta Osiyo, Eron, Hindiston va Xitoyga tarqaldi. Nestorian cherkovlari bu hududlarda o'z jamoalarini tashkil etishdi va yangi missiyalar ochdilar. IX-X asrlarda Nestorianlik o'zining eng yuqori rivojlanishiga erishdi. Bu davrda Nestorian cherkovi, O'rta Osiyo va Xitoyda ko'plab

ibodatxonalar va maktablar ochdi. Ular savdo yo'llarida faoliyat yuritib, boshqa madaniyatlar bilan aloqalar o'rnatdilar. XI asrdan boshlab, Nestorianlikning ta'siri pasayishni boshladi. Salib yurishlari, musulmonlar tomonidan bosqinchiliklar va boshqa diniy harakatlar natijasida Nestorian jamoalari qiyinchiliklarga duch keldi. Xitoyda esa, dinning ta'siri kamaydi. Bugungi kunda Nestorianlikning asosiy jamoalari asosan Iroq, Eron, Suriya va Turkiyada yashaydi. Ular o'z diniy an'alarini saqlab qolishga harakat qilmoqdalar, ammo ularning soni kamaymoqda. Nestorianlik tarixi, xristianlikning rivojlanishi va boshqa madaniyatlar bilan aloqalarini o'rganish uchun muhim ahamiyatga ega.[2]

Nestorian jamoalarining yashash tarzi, ularning iqtisodiy faoliyatlari bilan ham bog'liq. Ular, ko'pincha savdo yo'llarida joylashgan bo'lib, bu ularning iqtisodiy faoliyatini va madaniy almashuvini kuchaytirgan. Nestorianlar, savdo va hunarmandchilik bilan shug'ullanish orqali o'z jamoalarini rivojlantirishga harakat qilganlar. Ularning iqtisodiy faoliyati, nafaqat o'z jamoalarining farovonligini ta'minlash, balki boshqa madaniyatlar bilan aloqalarini mustahkamlashga ham xizmat qilgan. Nestorian jamoalari ta'limga katta ahamiyat berishgan. Ular, o'z diniy e'tiqodlarini tarqatish va saqlab qolish maqsadida, maktablar va kutubxonalar tashkil etgan. Bu ta'lim muassasalari, nafaqat diniy bilimlarni, balki ilm-fan va san'at sohalarida ham bilimlarni tarqatishga xizmat qilgan. Nestorianlar, o'z madaniyatlarini saqlab qolish va rivojlantirish uchun ta'limni asosiy vosita sifatida ko'rganlar. Nestorian jamoalarining ijtimoiy hayoti, ularning diniy e'tiqodlari va madaniy an'analari bilan chambarchas bog'liq. Jamoa a'zolari o'rtasida bir-biriga yordam berish, birgalikda ibodat qilish va bayramlarni nishonlash an'analari mavjud. Ular, o'zaro aloqalarni mustahkamlash va jamoa ruhiyatini oshirish maqsadida, turli tadbirlar va marosimlar o'tkazadilar. Bu ijtimoiy hayot, jamoa a'zolarining birligini va birdamligini ta'minlashga xizmat qiladi. Nestorian jamoalarining yashash tarzi, ularning diniy, iqtisodiy va madaniy hayotidagi o'ziga xosliklar bilan ajralib turadi. Ular, o'z an'analari va qadriyatlarini saqlab qolish, rivojlantirish va tarqatish maqsadida, ko'plab qiyinchiliklarga duch kelishlariga qaramay, o'z jamoalarini birlashtirish va mustahkamlashga intilishgan. Nestorianlar, o'z diniy e'tiqodlarini saqlab qolish va tarqatish, iqtisodiy farovonlikni ta'minlash va madaniy meroslarini rivojlantirish orqali, o'z jamoalarining yashash tarzini shakllantirganlar. Ularning tarixi va madaniyati, bugungi kunda ham o'rganish va tadqiq qilish uchun qiziqarli mavzu bo'lib qolmoqda.[1]

Nestorianlar ta'limga katta ahamiyat berishadi, chunki ta'lim ularning diniy e'tiqodlarini saqlab qolish, rivojlantirish va tarqatish uchun muhim vosita hisoblanadi. Nestorian jamoalari, o'z diniy e'tiqodlarini va an'alarini avloddan-avlodga o'tkazish maqsadida diniy ta'limga katta e'tibor berishadi. Ular, diniy maktablar va o'quv muassasalarini tashkil etib, o'z farzandlariga Xristianlikning asosiy

tamoyillari, Iso Masihning hayoti va ta'limotlari haqida bilim berishadi. Bu ta'lim, jamoa a'zolarining diniy ongini oshirishga xizmat qiladi. Nestorianlar, diniy ta'lim bilan bir qatorda, ilm-fan va madaniyatga ham katta ahamiyat berishadi. Ular, o'z maktablarida matematikadan, astronomiyadan, tibbiyotdan va boshqa fanlardan saboq berish orqali, o'z jamoalarining ilmiy rivojlanishiga hissa qo'shadilar. Bu, nafaqat diniy bilimlarni, balki umumiy bilimlarni ham oshirishga yordam beradi. Nestorianlar, ta'limni rivojlantirish maqsadida kutubxonalar tashkil etishgan. Bu kutubxonalar, diniy va ilmiy asarlarni saqlash va o'qish uchun muhim joy bo'lib, jamoa a'zolarining bilim olishiga imkoniyat yaratadi. O'qish madaniyati, Nestorian jamoalarida yuqori darajada rivojlangan bo'lib, bu ularning madaniy merosini saqlab qolish va rivojlantirishga xizmat qiladi. Nestorianlar, ta'lim jarayonini jamoaviy ravishda olib borishga ahamiyat berishadi. Jamoa a'zolari birgalikda o'qish, muhokama qilish va bilim almashish orqali o'zaro aloqalarni mustahkamlashadi. Bu, jamoa ruhiyatini oshirish va birligini ta'minlashga yordam beradi. Nestorianlar, ta'limni ijtimoiy hayot bilan bog'lab ko'rishadi. Ular, ta'lim orqali jamoa a'zolarining ijtimoiy mas'uliyatlarini oshirish, axloqiy qadriyatlarni rivojlantirish va jamoa farovonligini ta'minlashga intilishadi. Ta'lim, ularning ijtimoiy hayotida muhim rol o'ynaydi. Nestorianlar ta'limga katta ahamiyat berishadi, chunki bu ularning diniy e'tiqodlarini saqlab qolish, ilmiy va madaniy rivojlanishlarini ta'minlash, va jamoa ruhiyatini oshirishda muhim vosita hisoblanadi. Ularning ta'limga bo'lgan yondashuvi, o'z jamoalarining kelajagini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.[3]

XULOSA

Sug'diyonada nestorian jamoalari va ularning manzilgohlari, tarixiy va madaniy jihatdan muhim ahamiyatga ega. Ularning tarixi, diniy e'tiqodlari, madaniy aloqalari va ijtimoiy hayoti haqida chuqurroq o'rganish, nafaqat bu diniy oqimning o'ziga xos xususiyatlarini, balki Markaziy Osiyoning tarixiy va madaniy kontekstini ham yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Nestorianlarning Sug'diyonadagi ta'siri, ularning o'zaro aloqalari va madaniy merosi, bugungi kunda ham o'rganilishi zarur bo'lgan muhim mavzulardir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. "Nestorian Christianity in the Middle East" - David Wilmshurst, 2011 yil.
2. "The Nestorian Churches: A Concise History" - John Joseph, 2000 yil.
3. "The History of the Nestorian Church" - A. M. M. Al-Masri, 1998 yil.
4. "Christianity in Central Asia" - David M. Lang, 1999 yil.
5. "Historical coverage of the sotsio-economik life of Afghan citizen\ s in Turkestan(The second half of the XIX centure-the beginning of the XX centure)".U.B.Mattiyev.International journal on Orange texnologiyes.2.11.2020.
- 6.Turkistondagi afg'on muhojirlari faoliyatining general gubernatorlik davri hujjatlarida yoritilishi.U.B.Mattiyev. vzglad v proshloye.№2.2020.
- 7."The Silk Road: A New History" - Valerie Hansen, 2012 yil.
- 8.www.ziyonet.uz